

KULTURA JE MÝTUS MÝTUS MÝTUS MÝTUS MÝTUS, PRYČ S NÍ, PRYČ S KLUTÚROU

JE CELKEM JASNÝ, ŽE UMĚLEC ČI INTELEKTUÁL je z hlediska moci skoro vždycky v periferním postavení, bez reálný možnosti zasahovat do obecnýho dění. Rozhodující a výkonný páky držej v rukách jiní, na který je moc delegovaná: tvůrcovi nezbejvá v tom lepším případě než úloha odhalovatele jejich praktik nebo jejich role, ale jenom zřídka může něco doopravdy ovlivnit nebo něčemu zabránit. Iluze o moci umění, která se tak houževnatě tradovala právě proto, že neosobní mocenský struktuře tenhle mýtus dokonale vyhovoval, byla definitivně opuštěná možná v Partrově přiznání: „Dlouho jsem pokládal pero za meč; nyní znám naši bezmocnost.“²⁰³⁾ Jenže Partre byl pomýlenej intelektuál, kterej si vždycky namlouval spoustu věcí a topil se ve sračkách celej život. Ale tvorba bez ambicí na spásu světa, bez iluzí o výjimečný roli umělce, bez nároku na uznání společenský či finanční — proč ne? Tak teda proč ne. Taková tvorba sice možná má jakys smysl, kterej se dá jenom těžko mýtizovat nebo jinak odcizit, jenže jde o to, jestli se vůbec někdy taková

tvorba děje, jinejma slovy jestli v samotný koncepci umění není cosi shnilýho, jakejsi podivnej moment, kterej naše pojetí umění navždycky zbavuje toho pelu nevinnosti, kterej má podobná činnost u přírodních národů. Na Západě se z vlků spontaneity stávají beránci vědění a krásy, jak kdosi napsal, a teď bude o to vědět, jestli je to proces obecněj a zákonitej nebo spíš relativní a dočasnej.

Sartre, ten prťavec, totiž pokračuje: „Na tom nesejde: dělám a budu dělat knihy; musí to být; je to přece jen k něčemu dobré. Kultura nic a nikoho nezachrání, neospravedlňuje. Je to však lidský výtvor: člověk se do ní promítá a poznává se v ní; jedině toto kritické zrcadlo mu předkládá vlastní obraz.“²⁰⁴) Jak je vidět, ten zoufalec se toho nemůže zbavit, nemůže si pomoci, pořád to tam cpe, pořád tu klutúru přeceňuje: zapomíná dodat, že zrcadlo, který nám ta slavná klutúra nastavuje, je zašlý a pokřivený, že nám dává obraz plnej sebeutvrzování a současně sebemrskačství, iluzí a současně nevíry v sebe sama, blebleblebleble. Sartre je vůbec dobrá figurka, je na něm krásně vidět, že intelektuálním guruem se může stát v podstatě každej, kdo umí blekotat tím správným žargonem, i když myšlenky samotný jsou směšný, tuctový, jepičí a guru sám je v případě potřeby bez váhání opouští nebo upravuje.

Jsem hovno a chci pomník: to je ten průser okcidentálního umělce. A když ne pomník, tak aspoň článkuček v novinách, rozhovor v rádiu, mihnout se v bedně. Protivný tlamy furt těch samejch zaprodanců. V tomhle století je umění beznadějně pokrytecký fatálně spojený s prachama a osobní prestiží. Kdy už konečně někdo při předávání nějaký ty ceny řekne táhněte všichni do hajzlu, panáci zasraný, a dejte mi pokoj a do těch vašich zkurvenejch muzeí nedám jedinej vobraz, nebo tak nějak? He? Kdy už se objeví někdo radikálně normální? Kdy už se taky v týhleť český kulturněintelektuální kaluži objeví nějakej nověj Pollert? Jo, máme ty Putny a jiný nasrance, ale ti se svým nadhledem končej nad vlastníma výplodama, těch si přece

jenom ceněj, na ty přece jenom trochu žárlej, že? Určitě jsou ale někde schovaní ti praví; skrejvaj se, ale nikdo je nehledá, jak říká Vrhomil. Jasně, ti rádoby umělci, co se neskrejvaj, co se prostituujou v médiích, ti zoufalí, vyhonění zmrdi, co z talířů decentně požíraj hovna na různých těch rautech a recepcích a myslej si, že to je to pravý, že to je vono, od těch se nic čekat nedá. Ale kolik těch, ptám se s veškerejma sympatiema, co se vědomě držej stranou, by fakt odolalo lákadlu tý varhoulovský patnáctiminutovky slávy? Víte, jak to myslim.

Hele, co si budem povídat. Na umělce jednou zapletenýho do osidel kolektivu vždycky číhá dvojí nebezpečí: pokud se přimkne k moci příliš těsně, byť s dobrou vírou, že ji změní nebo zničí zevnitř, nutně jí začne ustupovat a nakonec se stane jejím sluhou; pokud si zachová potřebnej odstup, ocitá se čím dál víc na okraji a tahle marginalizace vede nutně ke ztrátě účinnosti na širší publikum, o kterou mu nakonec jde. Průser je v tom, že není nic mezi tím, žádněj rozumnej kompromis. S mocí to je vždycky buď anebo. Jsou tisíce způsobů, jak bejt na straně moci, ale jenom jeden, jak bejt proti ní. To jsem možná někde čet, ale už si zaboha nevzpomenu kde. Přitom je jasný, a už to omílám poněkolikátý, už byste si to mohli pamatovat, že v moderní společnosti se prostor pro svobodnější pohyb ducha čím dál víc zužuje, jednak v důsledku celkového rozvoje techniky a s tím související technologizace a medializace klutúry a umění, ale taky tím už zmiňovaným manévrováním moci, která disponuje nescetnejma způsoby nivelizace a otupení každý nebezpečný myšlénky. Cílem moci je jednodimenzionální společnost, totální unifikace, absolutní schopnost absorpce všeho doopravdy novýho a výraznýho, zarovnání všech vrcholů a zasypaní všech propastí, eliminace všech míst, kde se daří prudkejmu virům, bouřím, noci, hehe.

Subversivní myšlení se vyrovnává se světem stejně jako etnolog, když stojí tváří v tvář přírodnímu společenství, s kterým bude určitej čas sdílet jeho osudy. „Ideálem etnologa je

zachovat si dostatečný odstup, aby mohl pochopit systém jako systém, a dostatečnou spoluúčasť, aby v něm mohl žít jako individuum.“²⁰⁵⁾ Subversivní myšlení musí teda taky na svět pohlížet nejenom s nutným odstupem, ale současně ho musí prožívat s veškerou jeho určeností. Etnologie je ale věc ošidná: zkoumání jiného je přece jenom v jistém smyslu agrese, usurpace jiného; navíc je takovej pohled zvenčí nakonec vždycky a nutně deformující — může bejt sice docela plodnej, ale jenom pro klutúru etnologa samotnýho. Západní civilizace se na základě studia takzvaných primitivních národů stejně nesnaží o nic jiného než o pochopení sebe sama. Jinej je v tomhle případě teda jenom prostředkem k dosažení určitýho cíle, kterej s ním bezprostředně nesouvisí. Jenže asi jedinou možností, jak tohohle cíle dosáhnout, by byla jakási auto-etnologie. „Mezi domorodým poznáním a etnologovou touhou zeje propast pohledu a jazyka, přes níž možná jednou domorodý etnolog, naslouchající sám sobě a svým bližním, postaví chatrnou lávku.“²⁰⁶⁾

Taková auto-etnologie by nakonec mohla bejt základní princip každýho subversivního myšlení. Ne zrovna nutně ta v guénonovským nebo bataillovským smyslu, stačila by běžná duševní hygiena, schopnost sebereflexe a reflexe okolí, vůle zbavit se vnucovanejch humusáren a tak podobně. Autoetnologie by měla zkrátka víst k jakýmusi nadhledu nad sebou i kolektivem a jejíma privilegovanejma místama by měla bejt škola a rodina. Jenže pravdou je pravej opak: je fakt neuvěřitelný, jak jsou všichni ti parchanti z universit a vědeckejch ústavů, katedroví filosofové i jejich nemyslící studentstvo přesvědčení, že poznání spočívá v akumulaci jakejchsi zkurvenejch poznatků, ke kterejm došli zase jiní nešťastníci, jejich fotři nebo dědci, kteří si samolibě od mládí pěstovali svou blbost a nedokázali se jí zbavit ani na smrtelný posteli. Jako by akademická a vědecká půda fakt byla kvintesencí toho nejstupidnějšího, nejpodlézavějšího a nejsprostšího intelektuálního marasmu, kterýho je člověk schopnej. Je vůbec pozoruhodný, že plno lidí si až do smrti myslí, že v stáří

dosáhli nějaký moudrosti a že ji můžou rozdávat mladejm. Pak to podle toho taky všechno vypadá. Každěj, kdo začne rozumovat z titulu svejch bohatejch životních zkušeností, každěj fotr, kterej harantům cpe svý úžasný ponaučení do života a sám o něm ví hovno a prožil ho v podstatě úplně zbytečně, by potřeboval skopat prdel. Vůbec nejlepší je, když je moudřej nějakěj ten politik nebo literát nebo jiný hovado. Kdybych já vylez před sto tisíc „věřících“ a žvatlal tam stejný pitomosti jako papež, tak mě zavřou do blázince. To je naprostá ztráta soudnosti, zneužívání postavení a neúcta k jinýmu, co předváděj tihleti syčáci, ale nakonec tím hůř pro ty, co jim to žerou.

Získává ostatně individuum smysl až ve vztahu k jinýmu, nebo je to jenom další mýtus naší klutúry? Je jistý, že klutúra nemá bez individua, teda sumy individuí, žádněj obsah a ani žádnýho nositele. Klutúra potřebuje individuum, protože potřebuje nějakou oběť, na který se může vyřádit, ale současně vyžaduje kolektiv, protože ten ji ustavuje a řídí. Kolektiv je zkrátka takovej pasák klutúry. Potřebuje ale individuum vůbec klutúru? Určitě to není jedna z podmínek jeho přežití, jak s chutí píšou pomýlení pseudohumanisti. Je to ale předpoklad k jeho lepšímu začlenění se do systému a k získání relativního pocitu bezpečí, kterej je mu na oplátku poskytovanej. Průser a podstata je v tom, že individuum je nutně vždycky ve vztahu k okolí, teda i ke klitúře. Jde nakonec asi jenom o intenzitu tohohle vztahu, ale asi sotva o jeho úplný vymazání. Přesto: pryč s klitúrou v týhle podobě. Skutečný odpoutání od klutúry je možný jenom odpoutáním od komunikace s okolím a s kolektivním světem vůbec, důsledným přimknutím se k přirozenému světu. Jasně, nejzazší mezí (a jediný takový přimknutí, který je fakt důsledný) je šílenství nebo smrt.

Možná by se taky dalo říct, že kludíra je extenzí sociálního na individuální. Kludíra je dokonce přímo diktaturou sociálního: dokonalá diktatura se totiž vyznačuje tím, že ovládaněj se necejtí jako v diktatuře, že se vůbec necejtí ovládaněj. Hranice,

který prudíra vymezovala pro každý individuum, byly hranice dohodnutý, společný pro všechny, penalizovatelný — ale taky překročitelný. Dokud jsou hranice, je to ještě dobrý. Ale když se i hranice rozpustěj, začíná bejt zle. Není co překračovat, vláda prudíry je na vrcholu, taky proto, že splývá s vládou věcí. Smrtící objetí tohohle začarovaného kruhu je od té chvíle dokonanej.

Taková prudíra ale není jenom něco abstraktního a teoretického, přece jenom označuje jakejsi souhrn skutečných, reálných faktů, který nicméně, to je nám už jasný, nejde poznat a poměřit v jejich úplnosti, a který taky proto můžou bejt permanentně mýtizovaný: proto se taky pro prudíru někdy hledá jinej termín, jako je například Castoriadisův výraz „imaginaire social“⁽²⁰⁷⁾; takovej souhrn faktů se pak pochopitelně liší od jinýho souhrnu, kterej je vlastní zase nějakýmu jinýmu společenství. Každý srovnání je potom nutně relativní, protože vždycky srovnává jednu kludíru s jinou: jinejma slovy, chybí tady obecný mimokludírní srovnávací kritérium. Ještě jinejma slovy: žádná kludíra se nedá pochopit, jak si myslej různí ti kundhistorici a filosofo, protože ani autoetnologickej přístup, ani vzájemný srovnání nejsou úplně relevantní. Ale dyť takový pochopení je stejně jenom diktovaný kolektivní potřebou analýzy a přisvojení, že, tak k čemu to.

Každá kritúra vždycky prováděla důslednou vnitřní diskriminaci: všechno, co porušovalo její normy, bylo sankcionovaný. Kritúra totiž potřebuje vnitřní nehybnost a vnější vývoj: největší hrozbou je pro ni vnitřní pohyb, ten by totiž moh víst až k jejímu popření, kterýho jste právě svědkama, hehe; ten vnější je naopak žádoucí, protože marginalizuje pohyb vnitřní. Jo? Nevim teda, jestli mi rozumíte. Vnější pohyb, to je to takzvaný bohatý kritúrní dění: bály, divadla, koncerty a tak, zkrátka ten nechutnej humus pokryteckej prázdnej naleštěnej. Paradoxní situace mimochodem, protože vnější dynamika s sebou nutně nese vnitřní pnutí, spojený s měnící se strukturou danýho společenství. Skutečným ideálem by teda byla dokonalá stagnace, vnější i vnitřní. To si možná fakt jako poslední uvědomovaly přírodní národy. Ale dnes

se to naplnilo z druhé strany, z opačného konce: rozpuštěním hranic. Kde nejsou hranice, není skutečný pohyb, je jenom líný převalování uvnitř hranic, protože hranice jsou pak všude, všechno je uvnitř i vně, takže obojí je vyřazený ze hry. Pak může kolektivní duch bez odporu pronikat do všech škvír, všechno zasmradit puchem klutúry. Setrvačnost, mýtotvorná schopnost a ritualizace nejrozličnějších aspektů života dělá z klutúry jakousi samovyvíjející se metasociální entitu, která jako virus napadá všechno živý a nakonec i neživý. Jestli se s tímhle virem někdo ztotožňuje nebo ne, nehraje nejmenší roli.

Klutúra zdánlivě vytváří prostor vzájemného uznávání se. Je totiž nemyslitelná bez vědomí druhého: nakonec je ale každé jinému stejně jenom policajtem nebo závistivým sousedem. Ve skutečnosti o žádný uznání jiného nejde, protože takový uznání předpokládá přistoupit na radikální jinakost jiného a taková jinakost je pro klutúru nepřijatelná. Jiné pro ni totiž nesmí být jiné, ale v podstatě ten samej. Proto taky klutúra není žádné dialog: je to všeobecný monolog uvnitř kolektivu. Dialog předpokládá právě uznání radikální jinakosti, proto je taky tak vzácný, proto nakonec nedochází ani ke skutečnému dialogu mezi jednotlivými kluturama. Každá klutúra je totiž jako taková, ve své komplexnosti, nesdělitelná a nepřenosná, a tudíž ani nemůže bez výhrad respektovat jinou stejně nepřenosnou klutúru. I každý pokus o její zachycení je pak vždycky předem odsouzený k nezdaru, je vždycky jenom vnější a částečnou rekonstrukcí jistého výseku skutečnosti. Nikdy nevíme ani o své vlastní klutúře zdaleka všechno, tím méně můžeme poznat klutúru jinou. Z toho plyne i nebezpečí klutúralismu, podle kterého každou klutúru jde nějakým způsobem přechytit a dedukovat z ní společenský zákonitost a individuální chování. To je mimo jiné to známý: „Tohleto by Angličan (Francouz, Čech) nikdy neudělal!“ Ale udělal. Takovýhle zjednodušení se ale produkují naprosto ve všem: každý poznání je hlavně zjednodušování. Ona ale nakonec taková touha po poznání není ani tak touhou po

přivlastnění si světa, jako touhou po sebeuvědomění se v rámci světa, po nalezení svého místa ve světě, možná to je potřeba pohybovat se né v nekonečném, otevřeném a nezjednodušeným prostoru neustálého poznávání-prohrávání, ale v uzavřeném, bezpečném a prostém světě, kde všechno je na svém očekávaném místě, kde nehrozí nic tak strašného, to znamená nic, co by se nedalo vyjádřit jazykem. Jak říká Barthes: „Nic neuklidňuje více než pojmenovaná revolta.“ A revoltou může být v jistém smyslu úplně všechno, celý přirozený svět ve své věčný pasívní rezistenci.